

BOGATA KNJIŽNA BERA

JURIJ PALJK

FOTO BUMBACA

Tudi letos je Goriška Mohorjeva družba predstavila javnosti svojo knjižno zbirko za prihodnje leto. V njej so tri knjige različnih avtorjev in pa seveda koledar za leto 2001.

Prva predstavitev letošnjih mohorjev, kot radi rečemo knjižni zbirki Goriške Mohorjeve družbe, je bila v četrtek, 30. novembra, v ljubljanskem Cankarjevem domu (na sliki), kjer je potekala letošnja, po vrsti že 19., največja knjižna prireditev na Slovenskem: Slovenski knjižni sejem. Le-ta je bil posvečen pesniku Francetu Prešernu, čigar dvestoletnico rojstva praznujemo prav te dni.

V Ljubljani je GMD s svojimi predstavniki in avtorji letošnjih knjig zadel v bistvo vsake dobro pripravljene knjižne predstavitve, saj je na odprtem odru sredi samega sejemskega dogajanja predstavila svoje knjige veliki množici ljubiteljev dobrega branja. Zbrani so najprej skrbno prisluhnili tajniku GMD Marku Tavčarju, ki je orisal celotno podobo najstarejše slovenske založbe v Italiji in nato predstavil urednike in pisce knjig iz letošnje zbirke. Tavčar je med drugim poudaril tudi širši pomen GMD in povedal, da v sklopu Goriške Mohorjeve, točneje pri Zadrugi Goriški Mohorjevi, izhaja naš tednik Novi glas.

KOLENDAR 2001

Koledar je - letos že šestindvajsetič - uredil dr. Jože Markuža, ki je v Ljubljani podrobno predstavil novo izdajo tega almanaha dogajanja med Slovenci v Italiji v minulemu letu. Koledar GMD za leto 2001 obsega nad 250 strani in je tradicionalno razdeljen na koledarski del in na zbornik, v katerem so zapisi več kot petdesetih avtorjev. Slikovno gradivo za koledarski del, ki je letos opremljen s fotografijami Gorice v počastitev tisočletnice njene prve omembe v dokumentiranih pisnih virih, je prispeval znani goriški fotograf in zbiratelj narodnega blaga Zdenko Vogrič, ki se je tudi udeležil ljubljanske predstavitve. Koledar prinaša, kot rečeno, veliko prispevkov, ki pričajo o življenju in delu Slovencev v Italiji: gre za članke in poglobljene zapise verske, zgodovinske, družboslovne, narodopisne, literarne in poljudnoznanstvene narave ter za temeljita poročila o delovanju kulturnih organizacij, društev in ustanov na Tržaškem in Goriškem ter v Beneški Sloveniji. Koledar GMD je dragocen in izjemen vir poznavanja stvarnosti v zamejstvu, saj je skorajda edina tovrstna publikacija med Slovenci v Italiji. Avtorji prispevkov so vsak s svojega zornega kota orisali življenje naše narodne skupnosti. Koledar je živo napisan in lepo oblikovan, preprost in jasen pregled našega življenja. Vanj je urednik dr. Markuža uvrstil tudi več literarnih prispevkov, kar daje zborniku poseben čar.

BORIS MLAKAR: TRAGEDIJA V CERKNEM POZIMI 1944

V odmevni zbirki *Naše korenine*, v kateri GMD izdaja predvsem spomine in zgodovinske razprave, ki govorijo o velikih Primorcih, je letos izšla izredno zanimiva knjiga o dramati-

čnih dogodkih, ki so leta 1944 privedli v Cerknem do usmrtnice več kot 60 partizanov in domačinov: šlo je za nemški napad na partijsko šolo s pokolom 47 tečajnikov, čemur je v iskanju krivcev, t.i. domačih izdajalcev, sledila likvidacija štirinajsterice domačinov na Lajšah in zatem propagandna kampanija z namenom, da bi prepričala prebivalstvo o pravilnosti tako radikalne in preuranjene ter seveda zmotne odločitve. Naj povemo, da sta bila med pobitimi tudi dva duhovnika, in sicer Sluga in Piščanc.

Pisec knjige o tragediji v Cerknem, znani slovenski zgodovinar Boris Mlakar, tudi sam po rodu iz Cerknega, se je pri pisanju knjige in v celotni rekonstrukciji tragičnih dogodkov naslanjal predvsem na vire, ki so ohranjeni v partizanskem in nemškem arhivskem gradivu. Te je dopolnil z ustnimi in pisnimi izjavami številnih, povečini še živih prič. Glavne ugotovitve, ki jih knjiga prinaša, so očitna dejstva, da je bila partijska šola slabo varovana, da ni bila izdana ter da Nemci zanj sploh niso vedeli. Iz tega tudi logično sledi, da so bili obsojenci na Lajšah nedolžni. Pisec, ki je v Ljubljani pred številnimi kolegi spregovoril o tragediji in o svoji knjigi, se v prikazovanju dogodkov v Cerknem drži v glavnem njih kronološkega zaporedja, dejstva niza v skoraj suhoparnem slogu in jih ne komentira, tudi zato ne, ker so že sama dovolj zgovorna. Celotna knjiga sloni na preverljivih virih; pisec se je za zgodbo o cerkljanski tragediji zelo malo opiral na obstoječo literaturo tudi zato, ker gre za prvi resni poskus zgodovinske umestitve in razlage opisanih zločinov med drugo svetovno vojno. Avtor se je na pisanje knjige zelo dobro pripravil, saj se je srečal s pričami in njihova pričevanja objavil.

Prav gotovo je to knjiga, o kateri se bo še veliko govorilo - mi pa bomo še o njej pisali -, ker je strokovni poskus osvetlitve epizode iz tako imenovane temne zgodovine Slovencev med drugo svetovno vojno. Gotovo je bila v Ljubljani knjiga deležna toplega sprejema, predvsem pa je zanj vladalo zelo veliko zanimanje. Že samo to kaže na dejstvo, da GMD ravna več kot pravilno, ko zbirki *Naše korenine* posveča veliko važnost.

JOŽA LOVRENČIČ: SHOLAR IZ TRENTE

O pesnitvi nepozabnega Jože Lovrenčiča je na knjižnem sejmu v Ljubljani spregovorila prof. Lojzka Bratuž, ki je knjigi napisala uvodne besede. Prav je, da postavlja GMD v Prešernovem letu na slovenski knjižni trg pesnitev, ki bi je sicer nihče več ne izdal. Epska pesnitev *Sholar iz Trente* je izšla v prvi in doslej edini knjižni izdaji leta 1939. Primorski pesnik Joža Lovrenčič (1890-1952) je v njej obdelal faustovski motiv iz življenja trentarskega študenta, ki se je zapisal hudiču. Zgodba *Sholarja iz Trente* se opira na ljudsko legendo, znano na Bovškem in na Tolminskem. Glavni dogajalni prostor *Sholarja iz Trente* so Soška dolina, Devin in Benečija. Delo vsebuje veliko lirskih in romantičnih prvin, po-

udarja krščanske vrednote, narodno zavednost in samobitnost. Pesnitev, požlahtnjena z besedili iz ljudskega izročila, odkriva sodobnemu bralcu svojevrstno zgodbo iz naše davne preteklosti. GMD jo je ponatisnila ob 110. obletnici Lovrenčičevega rojstva. Natis knjige bralce opozarja na skoraj pozabljenega pesnika in je zato več kot dobrodošel, saj smo mnenja, da spada Joža Lovrenčič v slovensko zakladnico klasičnih avtorjev.

MILAN PASARIT: PRAVLJICE NA POTEPU

Tudi Milan Pasarit se je udeležil predstavitve v Ljubljani in med svojim nagovorom svojim pravljicam na pot skromno, kot je po naravi sam, a hkrati odločno in lepo povedal, da so tudi pravljice sestavni del graditve, predvsem pa ohranjanja slovenske identitete v Italiji, saj se v otroštvu gradi človekova osebnost. Ravno pravljice so lahko izjemna telovadnica jezika in otrokovega dojemanja lepote slovenske besede.

Tržaški pisec in ilustrator je s svojimi pravljicami in ilustracijami že večkrat nastopil na Radiu Trst A in v oddajah Deželne slovenske televizije. V tej zbirki pa nam prvič v knjižni izdaji prikaže čarobni svet narave in gozdnih živali, obljuden z vilami in palčki, poln malih dogodivščin in pripetljajev, ki imajo za posledico nastanek marsikaterega naravnega pojava: od malega močerača, ki ga je nerodni palček poškopril z rumeno barvo, ko so živalice barvale cvetice, do barvnega mavričnega loka, ki se prikaže na nebu vsakokrat ko... - to in še marsikaj drugega zanimivega bodo seveda otroci sami odkrili v novih pravljicah.

To je prva knjižna izdaja Milana Pasarita. Ilustracije za knjigo je avtor pripravil v zadnjem času in so zares izjemno lepe, saj gre za delo nadarjenega ilustratorja. Njegovi akvareli, ki krasijo knjigo, so že sami po sebi pravljica za otroke, njihova povednost in umetniška zgovornost pa priča o tankočutnem piscu, ki mu je svet otroka zelo blizu, to pa predvsem zato, ker je v sebi v zrelih letih znal prisluhniti otroku, ki se ponavadi zares dobro skrrije globoko v srcu vsakega človeka. Z očmi tega otroka je avtor v svojih lepih pravljicah znal pogledati na svet.

UMETNOST 20. STOLETJA NA GORIŠKEM IN V POSOČJU

To je naslov lepe monografije, ki so jo sooblikovali različni avtorji, in je izšla pri Goriški Mohorjevi družbi kot posebna počastitev tisočletne goriške zgodovine. Predstavili so jo v Ljubljani izven redne knjižne zbirke. Bogato ilustrirana monografija na pregleden in zgovoren, predvsem pa slikovno bogat način prikazuje razvoj slovenske likovne umetnosti v 20. stoletju na Goriškem. O knjigi, avtorjih in umetnikih je na tiskovni konferenci najprej spregovoril izvedenec za slovensko umetnost in sodelavec našega tednika, sicer pa muzejski svetovalec v Goriškem muzeju Marko Vuk, ki je umetnostno knjigo tudi strokovno in potrpežljivo uredil. Več je o knjigi in njenem pomenu povedal dr. Peter Krečič. Velika odlika knjige so izvrstne barvne reprodukcije umetniških del. Strokovni zapisi priznanih spremljevalcev likovne umetnosti dajejo knjigi izredno vrednost, saj bi zaman iskali kaj podobnega med že obstoječimi publikacijami. Eseje so prispevali prof. Milko Rener, prof. Verena Koršič Zorn, arh. Marko Pozzetto, prof. Joško Vetrh in urednik knjige Marko Vuk. O veliki monografiji o slovenskem doprinosu likovni umetnosti v minulemu stoletju na Goriškem in v Posočju bomo v našem tedniku gotovo še poročali.

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA / PREDSTAVITEV ZBIRKE ZA LETO 2001 V GORICI

VEDNO AKTUALNA PONUDBA

IVA KORŠIČ

FOTO BUMBACA

Predstavitvi knjižnega daru Goriške Mohorjeve družbe za leto 2001 na knjižnem sejmu v Ljubljani je sledil uradni predstavitveni večer v Kulturnem centru Bratuž v petek, 1. decembra. Polno zasedena komorna dvorana je zgovorno pričala, da ima Mohorjeva družba v 75. letu obstoja še veliko vnetih bralcev.

Goriške predstavitve so se udeležili urednik *Koledarja* dr. Jože Markuža, zgodovinar Boris Mlakar, ki je že leta 1992 sodeloval pri Mohorjevi družbi kot urednik *Črniške kronike* in je spet pristopil k njej kot avtor *Tragedije v Cerknem*, prof. Lojzka Bratuž kot urednica pesnitve Joža Lovrenčiča *Sholar iz Trente* in Milan Pasarit, avtor vabljivih *Pravljic na potepu*. Večer je povezoval tajnik GMD Marko Tavčar. Prisotne je najprej pozdravil predsednik založbe dr. Oskar Simčič, ki je izrazil zadovoljstvo nad veliko udeležbo in dejal, da je letos prvič predstavitev v centru Bratuž, ker so prostori Katoliške knjigarnice v popravilu.

Marko Tavčar je poudaril, da Mohorjeva vsako leto premošča nemalo težav, da v jesenskem času nudi bralcem svoje knjižne novosti. Izrekel je upanje, da bi bralci radi segali po "mohorjevkah", ki so letos zanimive in bodo pomagale osvetliti mračna zgodovinska dogajanja. Podčrtal je, da je jedro vsakoletne zbirke *Koledar*, okoli katerega se oblikuje ostali del ponudbe. Že 26 let ga ureja dr. Jože Markuža. Prav on je poslušalcem opisal letošnjo vsebino. *Koledar* prinaša z izbranimi prispevki nova spoznanja iz preteklosti in sedanjosti. Ker slavimo prihodnje leto

tisočletnico Gorice, je oblikovno, pa tudi vsebinsko posvečen prav temu jubileju (platnico je učinkovito izdelal Igor Devetak). Zdenko Vogrič je posredoval fotografsko gradivo, ki spremlja koledarske dni. Fotografije so lep prikaz današnjega in nekdanjega goriškega mesta. Pri *Koledarju*, pravzaprav zborniku, je sodelovalo 32 piscev, vseh člankov je 59, le-te dopolnjuje 98 slik.

Že enajsto leto skrbi GMD za izid knjig v domoznanski zbirki *Naše korenine*. Zgodovinar dr. Boris Mlakar, tako je dejal Marko Tavčar, je v zelo strnjem slogu skušal v *Tragediji v Cerknem* omogočiti bralcu, da spozna dejstva, ki so privedla do tragičnega zgodovinskega dogodka. Avtor je naglasil, da se je lotil tega pisanja, ker je sam po rodu iz Cerknega in povrh še zgodovinar. Ta prva vzgiba sta ga privedla do raziskovanja in zapisovanja pričevanj o poboju, ki se je dogdil pozimi leta 1944. Takrat so Nemci napadli partijsko šolo in usmrtili 47 tečajnikov in drugih domačinov. Že kot otrok je vedel za smrt teh partizanov, toda del nesrečne zgodbe mu je ostal zmeraj zastr, in sicer pokol 14 nedolžnih vaščanov - med njimi je bil kaplan Lado

Piščanc - na Lajšah s strani partizanov. Pri rekonstrukciji tragičnega dogodka se je poslužil virov iz partizanskega in nemškega dokumentarnega gradiva. Izredno dragoceni so bili pogovori s še živimi pričami, s Cerkljani in celo z dvema tedanjima nemškima vojakoma, ki sta sodelovala pri napadu, in z nekdanjimi partizanskimi komandanti. Hvaležen je zamejskemu katoliškemu krogu in predvsem Mohorjevi družbi, ki mu je omogočila izdajo knjige, s pisanjem katere je čutil potrebo po razčiščenju oziroma očiščenju. Marko Tavčar je pridal še, da je Lado Piščanc živel v Gorici in je Mohorjeva tudi zaradi tega izrazila željo po izdaji. Obenem je Tavčar pozdravil prisotno gospo Miro Piščanc, sestro gospoda Piščanca, in se zahvalil slikarju Pavlu Medveščku, ki redno skrbi za primerno opremo zbirke *Naše korenine*.

Zatem je prof. Lojzka Bratuž v jedrnatem, a izčrpnem posegu spregovorila o publikaciji epa Joža Lovrenčiča *Sholar iz Trente*, ki jo je opremil Franko Žerjal. Knjiga je prvič izšla leta 1939 (prej je izhajala v revijah) in ta je šele njena druga izdaja. Prof. Bratuževa je podčrtala, da je med vsemi epskimi po-

skusi iz dvajsetih in tridesetih let najbogatejše in najboljše delo prav ta ep. Epska zgodba vsebuje uvodno pesem, 33 spevov in epilog z naslovom *Kronika Trente*, ki je v novi izdaji ni, pa še Lovrenčičeve zgodovinske in zemljepisne opombe. Pri svojem pisanju se namreč opira na ljudsko legendo, znano na Bovškem in Tolminskem. Dogajalni prostor so Trenta, Soška dolina, Devin, Benečija, Kanalska dolina, Videm, Benetke, Padova. Prof. Bratuževa je naglasila, da je izbira Mohorjeve družbe pravilna, saj prve izdaje ni mogoče več najti, pa tudi zato, ker v zgodbi zaživijo primorski kraji. S to izdajo je tudi počastila spomin avtorja, predolgo in po krivici pozabljenega, zamolčanega pesnika in pisatelja prav ob stodesetletnici njegovega rojstva.

Mohorjeva družba posveča pozornost tudi otrokom in prav našim malčkom so namenjene *Pravljice na potepu* Milana Pasarita. V njih bodo naši marsikatero dragoceno, modro zrno resnice in dobrote. Avtorja in hkrati nežnega ilustratorja Milana Pasarita poznajo radijski poslušalci, ker piše pravljice za tržaški radio. Sam je dejal, da se je s pisanjem pravljic začel ukvarjati po naključju. Zapisoval si je pravljice zgodbe, ki si jih je izmišljal za svojo hčerko. Protagonisti čarobnih povestic so gozdne živali, vile, palčki, pač vse skrivnostni gozdni svet, h kateremu se radi zatekamo.

Ob koncu se je Tavčar zahvalil oblikovalcem predstavitvenega večera in tudi goriški tiskarnama Budin in Grafika Goriziani, ki sta si prizadevali, da so knjige lahko izšle pravočasno.